

عبدالرئوف نورس اف*

کتاب‌شناسی ایران در تاجیکستان

ارزش و بهای جهانی تمدن هر قوم و ملتی، به میزان خدمات آن ملت به تمدن بشری دارد. بدون تردید، میزان آثار مکتوب هر ملتی یکی از شاخصه‌های سنجش غنای آن تمدن است. از این رو، تحقیق در رشته کتاب‌شناسی می‌تواند معیاری برای این ارزیابی باشد. میراث مکتوب، معیاری بسیار مناسب برای تعیین سطح رشد اقتصادی، علمی و فرهنگی و اساساً پیشرفت هر جامعه است. کتاب‌شناسی، نشان‌دهنده ماهیت اجتماعی کتاب در جامعه، میزان مطالعه و گرایشهای مطالعاتی و به طور کلی ظرفیتهای فرهنگی و معنوی جامعه است. از این رو، کتاب‌شناسی جایگاه و مقام کتاب را در میان دیگر علوم و رسانه‌ها به نمایش می‌گذارد. کتاب‌شناسی و مقوله‌های مختلف آن البته بسیار گسترده است. در این مقاله تلاش گردیده است تا در زمینه کتاب‌شناسی ایران (شناخت ایران) در تاجیکستان مطالبی ارائه گردد.

در کشور تاجیکستان، تا قبل از استقلال، چندان توجهی به مسائل ایران و ایران‌شناسی به چشم نمی‌رسد که البته این امر معلول عللی است که یکی از این علل آن است که سال ۱۹۷۹ به دستور حزب حاکم کمونیست محدودیت تحقیق و پژوهش برای محققان و پژوهندگان تاجیک در این زمینه بود.

کتاب‌شناسی مانند رشته‌های دیگر، واسطه مهم گسترش جهان‌بینی علمی در جامعه است. با توجه به این موضوع، امروز اطلاعات کلید قفل بسته مسائل علمی، فنی و آموزشی است. از این جاست که امروزه علم، صنعت و آموزش سخت به اطلاعات وابستگی دارد. ذخیره‌های اطلاعاتی هر جامعه را می‌توان تبلور و پشتوانه‌های علمی و معنوی آن جامعه

* پژوهشگر

دانست. با این رویکرد، نگاهی به ذخیره‌های اطلاعاتی جمهوری تاجیکستان در خصوص ایران می‌پردازیم.

در طی ۱۹ سال استقلال تاجیکستان، در زمینه مسائل ایران و ایران‌شناسی مواد زیادی به طبع رسیده‌اند که از جهت مضمون و محتوا سال به سال غنی‌تر گردیده است. در سالهای اوایل استقلال، مقاله‌ها و گزارشهای علمی اگر ویژگیهای معرفی یا کلی‌گویی را داشت، اما بعداً جنبه فنی‌تر و تخصصی‌تر به خود گرفتند. هم‌اکنون دایره پژوهش در این زمینه روز به روز گسترش می‌یابد و به مقضای زمانه مورد بررسی قرار می‌گیرد. اما متأسفانه تاکنون پژوهش در زمینه ایران و ایران‌شناسی نظام معینی به خود نگرفته است. شمار محققانی که در خصوص ایران کار پژوهشی انجام دهند، محدود بوده، حال هم عمده پژوهشهای مهم مربوط به ایران‌شناسان زمان شوروی می‌باشند.

در این مقاله به عمده‌ترین منابع ایران‌شناسی در تاجیکستان پرداخته می‌شود. قابل ذکر است که قبلاً در زمان شوروی در خصوص ایران برخی آثار کتابشناسی به زبان روسی به طبع رسیده بود که ذکر فهرست برخی از آنها شاید خالی از فایده هم نباشد.

Библиография Ирана. Литература на рус. яз. (1917-1965 гг.). Сост. А.К. Сверчевская.-М.:Наука,1967.-391 с.

این کتاب‌شناسی بیش از ۸ هزار کتاب و مقاله که طی سالهای ۱۹۱۷ تا ۱۹۶۵ در اتحاد شوروی به طبع رسیده را در بر می‌گیرد. موضوع عمده این کتاب‌شناسی، جغرافیا، مردم‌شناسی، تاریخ، اقتصاد و زندگی سیاسی و اجتماعی و فرهنگ ایران را در بر می‌گیرد.

کتاب‌شناسی ایران (۱۹۱۷-۱۹۶۵).

Сахаров И.В. Иран. Рек. Указ. литературы. Науч.ред.М.П.Петров.-
М.:Книга,1978.-112 с.

این کتاب‌شناسی که با عنوان «ایران» از سلسله انتشارات «کشور و مردمان جهان» می‌باشد، مواد جغرافیایی، آمار، اقتصاد، زندگی سیاسی و اجتماعی و فرهنگی ایران را که طی سالهای ۷۰-۸۰ در شوروی به طبع رسیده را در بر می‌گیرد. کتابنامه را کتابخانه دولتی سلتی‌کوف شدرین لنین‌گرد، انجمن جغرافیایی شوروی، انجمن ارتباط فرهنگی شوروی و ایران تنظیم نموده‌اند.

ایران: کتاب‌شناسی

Иран. Аннотированный библиографический указатель.-М.: ВГБИЛ, 1981.-106 с.

کتاب‌شناسی مذکور طبق اصول زبانی تنظیم گردیده، فهرست کتب و مقالات به زبانهای روسی، انگلیسی و فارسی را که بعد از جنگ دوم جهانی به طبع رسیده‌اند، در بر می‌گیرد.

منابع ایران‌شناسی در تاجیکستان.

مجله‌ها و نشریه‌هایی که در تاجیکستان برخی از مطالب خود را به ایران و

ایران‌شناسی اختصاص داده‌اند، به شرح ذیل می‌باشند:

«فرهنگ» - این نشریه از سال ۱۹۹۱ به چاپ می‌رسد که وابسته به بنیاد فرهنگ

تاجیکستان است. قبلاً ماهی یک بار و اکنون هر دو ماه یک بار به خط سریلیک و زبان تاجیکی و بخشی از آن به خط فارسی منتشر می‌گردد.

«مردم‌گیا» - نشریه تخصصی؛ مدیر مسئول و سردبیر: روشن رحمانی. مجله سال

۱۹۹۳ تأسیس یافته است. این نشریه بیشتر حالت گاهنامه‌ای دارد که به دو خط فارسی و سریلیک چاپ می‌شود. عمده‌ترین مطالب آن در زمینه فولکلور، مردم‌شناسی و گویش‌شناسی است.

«میراث» - نشریه انستیتو شرق‌شناسی و میراث خطی آکادمی علوم تاجیکستان. از

سال ۱۹۹۵ به صورت فصلنامه به سریلیک و فارسی نشر می‌شود. در این مجله دایره میراث فرهنگی ایران نیز مقالاتی به طبع می‌رسد.

«دیر مغان» - مجله ادبی و اجتماعی پنجگنت. سال ۱۹۹۶ تأسیس یافت که حال با

نام «سامانیان» به طبع می‌رسد.

«ادب» - نشریه وزارت معارف تاجیکستان. سال ۱۹۹۷ تأسیس یافته است. این

ماهنامه به سریلیک چاپ می‌شود و حاوی مطالبی در زمینه میراث کلاسیکی و معاصر ایران، شعر و داستان نیز می‌باشد.

«علم و حیات» - این مجله سال ۱۹۸۹ از جانب انجمن «دانش» و آکادمی علوم

تاجیکستان تأسیس گردید. خط و زبان آن به سریلیک تاجیکی است، اما در هر شماره،

مطالبی به خط فارسی نیز دارد.

«تاجیکستان» - ماهنامه مصور اجتماعی، سیاسی، ادبی و هنری است که در ۱۹۵۶ بنیاد گردید. نشر این مجله تا سال ۱۹۶۲ ادامه داشت، اما از آن تاریخ تا سال ۱۹۹۰ موقتاً قطع می‌شود. از سال ۱۹۹۰ از جانب وزارت فرهنگ تاجیکستان به صورت منظم به طبع می‌رسد. این مجله در گسترش همکاریهای فرهنگی و تبلیغ میراث فرهنگی ایرانی نقشی مهم دارد.

«پیوند» - نامه انجمن تاجیکان و فارسی‌زبانان جهان. این نشریه بعد از استقلال تاجیکستان به منظور پیوند بیشتر فارسی‌زبانان جهان تأسیس یافت. نشریه‌ای ادبی، علمی و فرهنگی است و تمام مطالب آن به دو خط فارسی و سریلیک تاجیکی منتشر می‌شود. «اورنگ» - مجله علمی-فرهنگی که توسط مرکز فرهنگی فردوسی، تأسیس یافته است. «نامه پژوهشگاه» - فصلنامه پژوهشهای ایران‌شناسی؛ نشریه پژوهشگاه فرهنگ فارسی- تاجیکی سفارت جمهوری اسلامی ایران در تاجیکستان. اولین شماره این فصلنامه در تابستان ۱۳۸۰ شمسی / ۲۰۰۱ میلادی منتشر شده است که تاکنون (سال ۲۰۰۹م/۱۳۸۸ش) چاپ آن به دو خط فارسی و سریلیک (تاجیکی) به سردبیری دکتر مسعود قاسمی، به صورت منظم ادامه دارد.

«رودکی» - فصلنامه رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در تاجیکستان (نخستین شماره آن بهار ۲۰۰۰ به طبع رسید. که تاکنون ۲۱ شماره از آن نشر شده است. «پیام اندیشه»- نشریه رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در تاجیکستان که نشر آن اکنون متوقف شده است.

«انیس» - فصلنامه کتاب‌شناسی و انتقادی علمی است که از سال ۱۹۹۹ توسط مرکز فرهنگ‌شناسی جمهوری تاجیکستان به طبع می‌رسد. در این نشریه مطالبی علمی و فرهنگی در خصوص ایران، فرهنگ و تمدن ایرانی به طبع رسیده است. توجه این نشریه بیشتر به مسائل کتاب و کتابداری، علم و نقد علمی است.

«پیام نامه فرهنگ» - یکی از نشریه‌های علمی پژوهشگاه فرهنگ و اطلاعات وزارت فرهنگ تاجیکستان است که نشر آن از سال ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۰۵ ادامه داشت. در این نشریه، روابط فرهنگی تاجیکستان و ایران، بویژه مسائل حوزه‌های تمدنی و گسترش فعالیت‌های فرهنگی را منعکس شده است.